

מסעי

'אלה' באה למעט?

(לג, א) אלה מסעי בני ישראל אשר יצאו מארץ מצרים לצבאתם ביד משה ואהרן.

(לג, ב) ויכתב משה את מוצאייהם למסעייהם על פי ה' ואלה מסעייהם למוצאייהם.

הפך הסדר
הפך הסדר

1. המלה 'אלה' באה למעט - מה משמעות המלה 'אלה' לכאן? 3. מדוע הקדים הכתוב את 'מוצאייהם למסעייהם' בתחלת הפסוק, ו-'מסעייהם למוצאייהם' בסוף הפסוק?
2. מדוע הכתוב היה צריך להזכיר את 'מסעי בני ישראל'?

מסעי

1. המלה 'אלה' באה למעט - מה משמעות המלה 'אלה' לכאן?

כתב החזקוני: "כל מקום שנאמר בו 'אלה' פסל את הראשונים, דוקא אלה הם המסעות, אבל 'עטרות ודיבן' (במדבר לב, ג) וכל הכתובים למעלה הם העירות שכבשו, אבל אינן מקומות של המסעות".

כתב האור החיים הקדוש: "רז"ל אמרו, כל מקום שנאמר 'אלה' פסל הקודמים, ובמה שלפנינו לא ראינו שקדמו במאמר מסעות זולתם, לומר שנתפון הכתוב לפסלם. והיה נראה כי נתפון לפסל כל מסעות זולתם שישנם בעולם, הגם שלא הזכרו. אלא שרואני שלא היו המסעות לשבח ולואי שלא היו בעולם, כי רבם היו ליסורין של עון המרגלים; גם הקודמים היו דרך רחוקה לבל יתנו ראש וישובו". וממשיך האור החיים הקדוש בפרושו: "לפי מה שפרשנו כי תבת 'אלה' הגידה על המסעות המבחרים ופסלה מסעות

2. מדוע הפתוב היה צריך להזכיר את 'מסעי בני ישראל'?

כתב רש"י: "למה נכתבו המסעות הללו? להודיע חסדיו של מקום. שאף על פי שגזר עליהם לטלטלם ולהניעם במדבר, לא תאמר שהיו נעים ומטולטלים ממסע למסע כל ארבעים שנה, ולא הייתה להם מנוחה; שהרי אין כאן אלא ארבעים ושתים מסעות. צא מהם י"ד שכלם היו בשנה ראשונה קדם גזרה ... ועוד הוצא משם ח' מסעות, שהיו לאחר מיתת אהרן ... נמצא שכל שמונה ושלושים שנה, לא נסעו אלא עשרים מסעות."

הסביר המעם לועז: "(ה)טעם למה נכתבו המסעות, כדי להזכיר החסדים הגדולים של השם יתברך. אף על פי שגזר עליהם הקב"ה לטלטלם ולהניעם במדבר ממקום למקום בלי מנוחה, רחם עליהם הקב"ה ונתן להם מנוחה במדבר כאלו היו בתוך בתיהם. ואל תחשבו שכל מ' שנה היו מטולטלים בדרך עוברי מדבר בלי מנוחה. לכן נכתבו המסעות להודיע שהיה להם מנוחה ולא היו הולכים יומם ולילה בדרך הולכי דרכים. שבכל מ' שנה לא היו אלא מ"ב מסעות, ורובם היו בשנה הראשונה והאחרונה היא שנת הארבעים."

במדרש תנחומא נאמר כי מסעות אלו נמשלו "למלך שהיה בנו חולה. הוליכו למקום אחר לרפאותו. כיון שהיו חוזרין, התחיל אביו מונה כל המסעות, ואמר ליה: כאן ישנו, כאן הוקרנו, כאן חששת את ראשי. כך אמר ליה הקדוש ברוך הוא למשה: מנה להם כל המקומות היכן הכעיסוני. לכן נאמר: 'אלה מסעי בני ישראל'."

ועוד במדרש: "אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל: בני! הזכרו במצותי ושמרו את התורה. וראו כמה נסים ונפלאות עשיתי לכם משעה שיצאתם ממצרים והפלתי שונאיכם; והעברתי אתכם בים; והפלתי פחד ורעדה באויביכם, שנאמר: 'אז נבהלו

כתב הרשב"ם: "כל מסעות וחנויות חוזר ומונה בדי לפרש היכן היו חונים". ולמה זה היה חשוב? כתב הספורנו: "רצה הקל יתברך שיכתבו מסעי ישראל להודיע זכותם בלכתם אחריו במדבר בארץ לא זרועה, באפן שהיו ראויים להכנס לארץ". הרא"ש מפרש באותו דרך, ובפרושו בני ישראל נמשלים לצאן: "נחית כצאן עמך ביד משה ואהרן" (תהלים עז, כא). נחית לשון נוטריקון. רבי אליעזר אומר: נסים עשית להם; חיים נתת להם; ים סוף קרעת להם; תורה נתת להם. ר' יהושע אומר: נפלאות עשית להם; חרות נתת להם; ירך הושיע להם; תלוי ראש נתת להם ביד משה ואהרן. 'כצאן'. מה הוא 'כצאן? מה צאן אין מכניסין אותו לצל קורה, אף ישראל כשהיו במדבר לא נכנסו לצל קורה ארבעים שנה. מה הצאן אין כונסין לה אוצרות אלא רועה במדבר, כך היו ישראל ארבעים שנה במדבר ונזונין בלא אוצרות. ומה הצאן כל מקום שהרועה מנהיגה היא נמשכת אחריו, כך ישראל כל מקום שהיו משה ואהרן מסייעין אותם - נוסעין לאחריהם, לקיים מה שנאמר: 'נחית כצאן עמך ביד משה ואהרן'."

הרמב"ן פרש שכתוב 'אלה מסעי בני ישראל' "לומר - הצרך להזכיר המסעים גדול מאד. כי הנסים והאותות הנעשות היו אמתיות לכל רואיהם, אך בעתיד יהיו דברים בשמועה ויכזיבם השומע. ומאותות התורה ונפלאותיה העצומות עמידת ישראל במדבר ארבעים שנה ומציאת המן בכל יום; והם מקומות רחוקות מן הישוב ואינן טבעיות לבני אדם, לא מקום זרע ותאנה וגפן ורמון. ואמרה התורה (דברים כט, ה) 'לחם לא אכלתם ויין ושכר לא שתיתם', וכל אלה אותות הם במעשה נס נראות לעין. וכאשר ידע הבורא יתברך כי יעבר על אלה האותות מה שיעבר על דברי הימים, לא יאמינו השומעים בהם, ויחשבו כי עמידתם במדבר הזה היה קרוב מן הישוב, מקום אשר בני אדם שם. כמו המדברות אשר ישכנו שם בני ערב היום, או מקומות אשר יהיה שם חריש וקציר, או יש שם עשבים וצמחים למאכל בני אדם, ושיהיה במקומות ההם בורות מים. על פן הרחיק

מסכם המעם לועז: "ויש עוד טעם: נכתבו המסעות בתורה להודיענו, כשם שהיה לבם של ישראל כלפי הקב"ה כך היתה הנהגתו יתברך עמם. שאם היה לבם טוב הובילם הקב"ה במדת הרחמים למקום טוב ... מקומות משפירים ומתוקים. אבל אם היה להפך חס ושלום שלא עשו רצונו יתברך, אז ויחנו בחרדה. ויחנו בדפקה. הינו מלחמה. וכן ויחנו במרה. הכל הוא שכשם שנהגו ישראל כלפי הקב"ה כך נהג עמם".

הזכרנו למעלה ממדרש תנחומא את מעשה המלך שבנו היה חולה.

בעל האמרי אמת פרש את המדרש בדברי תוכחה. כשאמר המלך 'כאן ישנו', זה רמז למתן תורה; שבאותו בקר של יום קבלת התורה, נרדמו בני ישראל וישנו. כשאמר המלך 'כאן הוקרנו', זה רמז לקרירות שהכניס עמלק בבני ישראל, כמו שכתוב (דברים כה, יח) 'אשר קרה בדרך'. עמלק תקף את בני ישראל בזמן שרפו את ידיהם מן התורה. כשאמר המלך 'כאן חששת את ראשך', זה רמז לחטא העגל - שבני ישראל חששו בראשם - במנהיגם משה רבנו, כמו שכתוב (שמות לב, א) 'כי זה משה האיש אשר העלנו מארץ מצרים לא ידענו מה היה לו'. בא הכתוב ומפרט את כל מסעי בני ישראל כדי שבני ישראל יזכרו מה קרה בכל מסע ומסע - ולפיכך ייטיבו את דרכם ולא ילכו בדרך הלא נכונה. מפרש בעל האמרי אמת שמכאן אנחנו צריכים ללמד את חשיבות הענין לעבר על כל מעשינו יום יום ולבקר אותם, לבדק אם הלכנו בדרך הטובה או אם עלינו לתקן את עצמנו.

3. מדוע הקדים הכתוב את 'מוצאייהם למסעיהם' בתחלת הפסוק, ו- 'מסעיהם למוצאייהם' בסוף הפסוק?

כתב האור החיים הקדוש: "צריך לדעת מה מודיענו הכתוב במאמר זה. אם לומר שמשה כתבם, הלא כל התורה משה כתבה והמסעות הכתובים בתורה מכלל התורה. עוד היה לומר: ויכתב משה את מסעיהם. עוד, למה חזר לומר 'ואלה מסעיהם' וגו', והלא כבר אמר 'ואלה מסעי' וגו'? עוד, למה שנהג בתחלה הקדים לומר 'למוצאייהם' ואחר כך אמר 'למסעיהם', ואחר כך הקדים תבת 'למסעיהם' לתבת 'למוצאייהם'. ונראה שהכתוב נתפסן

בעל השורים פרש: "ובתר הכי הפך וכתב 'מסעיהם למוצאיהם'? לומר שהכל היה על פי ה' בין מסע בין מוצא".

כתב הפלי יקר: "ואחר כך הפך הסדר: 'אלה מסעיהם למוצאיהם', ולא נאמר בו על פי ה'. והנני מפרש זה בשלש פנים. האחד הוא, שבמקצת מסעות הלכו לפנים, ובמקצתם נזרו אחור ... ימצא, שרב המסעות אשר הלכו בהם לפנים ולא לאחור והיו על פי ה', נקראו 'מוצאיהם למסעיהם'. כי הפכו פניהם מן המקום אשר יצאו משם, שנקרא 'מוצאיהם', ופניהם אל 'מסעיהם' אשר היו לפניהם. אבל מה שנזרו אחור בעבור שקלקלו בחטא, לא היה על פי ה', ונקרא 'מסעיהם למוצאיהם', שחזרו ונסעו למקום שיצאו משם שנקרא 'מוצאיהם', כי הפכו פניהם לצד מצרים. הפרוש השני הוא. .. כי הערב רב הלכו תחלה, כמנהג הבורחים, ובני ישראל הלכו אחריהם. וזה שאמר: 'ויכתב משה את מוצאיהם למסעיהם על פי ה'', זו נסיעת בני ישראל, אשר יסודם מארץ הקדשה; על פן הפכו תמיד פניהם מן 'מוצאיהם', המקום אשר יצאו משם, ממצרים, ומגמת פניהם 'למסעיהם', לבוא אל הארץ אשר נשבע ה' לאבותם. אבל הערב רב שהיו מקורם ממצרים, ולא יצאו על פי ה', כי משה מדעתו הוציאם, נאמר בהם: 'ואלה מסעיהם למוצאיהם'; כי תמיד היה להם חפץ ורצון לשוב למצרים, למקורם. וזרוק חוטרא לאוירא אעיקריה קאי [זרוק מקל באויר, הרי הוא חוזר למקומו הראשון], כך היה תמיד פניהם למקום אשר יצאו משם. פרוש שלישי הוא, שאלמלא לא חטאו ישראל, היו נוסעים בנסיעה אחת לארץ. ועל זה אמר: 'ויכתב משה את מוצאיהם למסעיהם', כי מן יציאה ראשונה לא היה להם עוד יציאה ממקום חניה, כי רצה ה' לשא אותם על כנפי נשרים לארץ מיד. ועל ידי שקלקלו, הצרך לכתב: 'ואלה מסעיהם למוצאיהם', שנסעו אל מקומות שסופם לחזור ולצאת משם, ולהיות מטלטל ממסע למסע".

המגיד מדובנא פרש אחרת: בני ישראל התנהגו כמו אבא וכן הנוסעים לעיר אחרת כדי לקיים שדוף. במשך הדרך, הן בוחן כמה הוא מתרחק מביתו, כי ביתו מפר לו ובמקום מטרת נסיעתם אינו יודע מה מחכה לו. אולם האב שמפיר את המחמתו ומעלתו, וכן בטוח ששדוף זה בא מהשמים, בוחן כמה הוא מתקרב לעיר של המחמתו. משה רבינו ידע לאן בני ישראל הולכים ומה מחכה להם שמה, הוא הפיר את מעלת ארץ הקדש. לכן מוצאיהם היו רק מסדרון למסעיהם. אולם 'אלה' - דהינו בני ישראל - שלא הפירו את מעלת ארץ ישראל, בחנו מרחקם מארץ מצרים שמשם ברחו. לכן, עקר 'מסעיהם' היה המרחק למוצאיהם.